

Türk Edebiyatı Dersinin Öğretiminde Değerler*

Mehmet Kurudayıoğlu**

Erdoğan Çakıcı***

Özet

Her millet kendi kültürünü meydana getirir. Kendi kültürünü meydana getirirken başka milletlerin de kültürel özelliklerinden yararlanır fakat aldığı kültür unsurlarını kendisine uydurur. Her millet kendisine ait kültür unsurlarını gelecek kuşaklara aktarma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyaç tamamen var olma ihtiyacından kaynaklanır. Milletlerin önemli kültür unsurları arasında dil, giyim-kuşam, yemekler, tarihi yapılar, dünya görüşü ve oluşturdukları değerler vs. sayılabilir. Hiç şüphesiz bu kültür unsurları birbirleriyle ilişki içerisinde; hiçbiri birbirinden bağımsız düşünülemez. Önemli bir kültür unsuru olan değerler de günümüzde çok tartışılan bir konu hâline gelmiştir. "Değerlerimizi kaybediyoruz.", "Değerlerimize sahip çıkmalıyız." vb. söylemlerle çok sık karşılaşılmaktadır. Değişen dünya şartlarıyla beraber toplumun da değişim göstermesi toplumu tedirgin etmektedir. Sosyal bilimciler de toplumun tedirgin olduğu bu konuda çalışmalarına hız vermiştir ve değerlerin öğretiminin nasıl gerçekleştirileceği konusu günbegün tartışılmaktadır. Bu çalışmada, değerler öğretiminin nasıl gerçekleştiği, aile ve okul ortamında nasıl cereyan ettiği değerlendirilmiş ve Türk edebiyatı öğretimi açısından değerler öğretimi tartışılmıştır. Ayrıca, Türk edebiyatı dersinde, değerler öğretimi için kullanılacak bazı yöntem, teknik ve etkinlikler tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: değerler, değerler öğretimi, edebiyat öğretimi, öğretim programı.

Values in Teaching Turkish Literature

Abstract

Every nation creates its own culture. It benefits from cultural characteristics of other nations while creating its own culture but it internalizes the cultural elements which it takes. Nations need to transfer the cultural elements which they carry after themselves to the next generations. This need completely sources from the requirement of existence. Language, clothing and finery, food, historic structures, philosophy of life and the values which they created can be considered among the important cultural elements of nations. Undoubtedly, these elements of culture are in relationship with each other, none of them can be considered separate from one another. The values which are important elements of the culture has become a controversial issue nowadays. Words such as "We are losing our values.", "We should protect our values." are frequently encountered. Change of society with the changing conditions of the world worries the society. Social scientists speed up their studies on this issue about which society worry. The issue of how teaching of values will be carried out is being discussed.

Key words: values, teaching of values, teaching literature, curriculum.

* Bu çalışma, 2010 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan "Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. Çanakkale. E-posta: mkurudayi@hotmail.com.

*** Türkçe Öğretmeni, Cargill Ortaokulu. Bursa. E-posta: erdogan_cakici@hotmail.com.

Giriş

Gelişen teknoloji ve hızlı şehirleşme, popüler televizyon programlarının yönlendirmeleri, bazı sanatçı, sporcu, aktör ve aktrislerin menfi davranış, tutum ve düşüncelerinin çocuklar tarafından örnek alınması, ebeveynlerin her ikisinin de çalışması sonucu çocukların okul dışında geçirdikleri zamanın kontrol edilememesi vb. pek çok sebeple genç nesiller, millî, dinî ve ahlaki değerlerden yoksun olarak yetişmektedir. Oysa milletlerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri için kendilerini millet yapan kültürel değerlerini, türlü yollarla genç nesillere aktarmaları gerekmektedir (Uyar, 2007:2). Bu kültürel aktarıma örnek vermek gerekirse Türk Tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Göktürk Yazıtlarının güney yüzünde Bilge Kağan, milletine şöyle seslenmektedir:

“...Güneyde Çuğay Dağlarına (ve) Töğültün Ovasına konayım dersen, (ey) Türk halkı öleceksin! Orada kötü (niyetli) kimseler şöyle akıl verirler imiş: ‘Çinliler, bir halk uzak(ta yaşıyor) ise, kötü hediyeler verir, yakın(da yaşıyor) ise iyi hediyeler verir’ akıl verirler imiş. (Ey) cahil kişiler, bu sözlere kanıp, Çinlilere yakın gidip çok sayıda öldünüz. O yere doğru gidersen , (ey) Türk halkı öleceksin! Ötüken topraklarında oturup (buradan Çin’e ve diğer ülkelere) kervanlar gönderirsen, sonsuza kadar devlet sahibi olup hükmedeceksin... (Tekin, 2008:5)”

Bilge Kağan 8. yüzyıldaki seslenişiyle en önemli değerler arasında yer alan “bağımsız olma” değerini bildirmektedir. Bilge Kağan’dan yaklaşık bin iki yüz yıl sonra, Türk milletinin talihini değiştiren Mustafa Kemal’in de bağımsızlık değerini vurguladığı görülmektedir. Mondros Ateşkesi’yle yurdun işgal edilmesi üzerine Kurtuluş Savaşı’nı başlatan Mustafa Kemal, Nutuk’ta şöyle diyor:

“Esas, Türk millîyetinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak istiklâlî tamme malikiyetle temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, beşeriyeti mütemeddine muvacehesinde uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye kespi liyakat edemez.

Ecnebî bir devletin himaye ve sahabetini kabul etmek insanlık evsafından mahrumiyeti, aczü meskeneti itiraftan başka bir şey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların istiyerek başlarına bir ecnebî efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki Türkün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür.

Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evlâdır!

Binaenaleyh, ya istiklâl ya ölüm (Atatürk, 1934:9-10)!”

Milletler, en eski çağlardan günümüze kadar edindikleri bilgileri, maddi ve manevi tüm birikimlerini, değerlerini gelecek nesillere aktarmışlardır. Bu açıdan eğitim, insan hayatında var olan

çok önemli bir kavramdır. Geçmişten getirilen bütün birikimlerin gelecek nesillere aktarılarak milletin varlığının sağlıklı biçimde devam ettirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde de gelişen teknoloji, değişen dünya yaşamı milletleri birbirine daha çok yaklaştırmakta, kaynaştırmakta ve insanın düşünce yapısını değiştirmektedir. Savaşlar, karışıklıklar, isyanlar, açlık, sefalet, enerji kaynaklarının hızla tükenmesi yeni boyutlar kazanarak artmakta, insan ruhuna yıkıcı etkiler yapmaktadır. Televizyonda yayımlanan haberler, gazetelerde yayımlanan üçüncü sayfa haberleri, cinayet, yaralama, çocuk kaçırma, kapkaç vb. suçlar, gelişmelerden olumsuz yönde etkilenen insan ruhunu en iyi şekilde yansıtmaktadır. Yapılan araştırmalar yetişkin suç oranlarının her yıl arttığını gösteriyor. Ayrıca suç oranları sadece yetişkinlerde değil, aşağıda belirtildiği gibi çocuklarda da artmaktadır:

Tablo 1: Türkiye İstatistik Kurumu (bundan böyle: TÜİK) verilerine göre çocuk suç oranları

Suç Türleri	2008	2009	2010	2011	Artış Oranı
Yaralama	19.726	25.18	30.18	32.33	% 63
		2	0	1	
Hırsızlık	17.884	17.86	21.85	24.60	% 37
		9	7	4	
Uyuşturucu	1.829	2.959	5.552	4.388	% 139
Mala Zarar	2.572	2.805	2.916	3.463	% 34
Tehdit	1.853	2.111	2.763	2.910	% 57
Cinsel Suçlar	1.848	2.121	2.723	2.243	% 21
Öldürme	317	481	404	390	% 23
Tüm Suçlar	62.430	68.33	83.39	84.91	% 36
		4	3	6	

Emniyet ve Jandarma Teşkilatlarının Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) rapor ettiği verilere göre 2008 yılında 62.430, 2009'da 68.334, 2010'da 83.393, 2011'de 84.916 çocuk suça karıştı. Bu veriler, son dört yılda çocuk suçlarında yüzde 36'ya varan artış anlamına gelmektedir. Yaralama, hırsızlık, uyuşturucu, mala zarar verme, tehdit, cinsel suçlar ve adam öldürme gibi suçları kapsayan bu artışın ülkemizin geleceğini tehdit ettiği ortadadır. Suç oranlarının artmasının ekonomik, siyasi vb. nedenleri olduğu gibi sahip olunan değerlerin sağlıklı biçimde aktarılamaması da bu nedenler arasında sayılabilir. Duyarlılık, dürüstlük, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik, saygı gibi değerlerin bir

toplumda bulunmaması, eksik olması, gelişmemesi o toplumdaki suç oranını arttırmaktadır. Bunun önüne geçilebilmesi için toplumun her alanında değerler eğitimi faaliyetlerinin artırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Değerler Eğitimi

Değerler, “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak ifade edilebilir (Özden, 1998:167).

Değerlerin aktarılması topluma uyumun yani sosyalleşmenin de ilk basamağını oluşturur. Sosyalleşme, birçok değişkenin bir araya gelip bunların ferde aktarılması ve ferdin de bunları davranışa dönüştürmesi sürecidir. Bu sürecin en başında, yani yeni doğan bebekte hiçbir kültürel ve sosyal özellik yoktur. Çocuk içinde doğduğu grubun doğru, uygun ve tabii gördüğü davranış kalıplarını taklit yoluyla tekrar etmeye başlar. Bu davranış kalıplarının kaynağı ise değerlerdir. Dolayısıyla çocuk davranış kalıplarını öğrenirken onlara kaynaklık eden değerleri davranış olarak sergilemiş olur ve sosyalleşmenin ilk adımı değerleri davranışlara yansıtmak suretiyle atılmış olur. Değer ve normlar milletin günlük yaşamını şekillendiren en güçlü kültür unsurlarıdır (Uyar. 2007:104).

Tam bir devrimsel dönüşüm yaşayan dünyanın yeni şartları değerler eğitime olan ihtiyacı artırmaktadır. Küreselleşme denilen ve sadece teknolojik değişimle tasvir edilemeyecek olgu, sınırları kaldırmakta, baskın kültürleri her an ve her yerde mevcut kılabilmektedir. Kendi ülkemiz çerçevesinde düşünürsek insanlar arasında –en basit anlatımıyla – bazı duyarlılıkların kayboluşu bile değerler eğitimi için yeterli bir sebeptir. Yeni nesil arasında şiddet eğilimi, sahtekârlık, ana baba veya öğretmene karşı gelme, madde bağımlılığı, intihar ve benzeri kendisine zarar verici davranışlarda artış; iş ahlakında, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma gibi olguların günden güne daha sık rastlanır olduğu aile ve eğitimcilerin gözlemleri ve istatistiklerle doğrulanmaktadır (Kagan, 2001; Lickona, 1991; Ryan, 1996; Akt. Ekşi, 2003).

Medeniyetlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, ancak değerlerini yeni nesillere aktarabilmeleriyle mümkündür. Bu sebeple ailelerinden çok az ahlak eğitimi alan ve değer merkezli etkilerden uzak milyonlarca çocuk için okulun böyle bir misyonu yüklenmesi hayati bir önem taşır. Dolayısıyla değerden bağımsız bir eğitim düşünülemezden, doğru soru “Okullar değer öğretmeli midir?” değil “Hangi değerler, nasıl öğretilir?” sorusudur (Delattre ve Russell, 1993; Akt. Ekşi, 2003). Görüldüğü gibi “Okullar değer öğretmeli midir?” tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Okullar değer öğretiminde kesinlikle görev almalıdır. Okullarda verilecek değerler öğretiminin nasıl yapılacağı konusu da bu çerçevede tartışılmaktadır.

Dünyanın her yerinde bir biçimde değer eğitimi yapılmaktadır. Örneğin Japon eğitim sisteminde genellikle ilköğretim okullarının önünde asılan dört kurala göre öğrencilerin ganbaru (azimli), yasashii (nazik), jobuna (güçlü ve sağlıklı) ve benkyo (çalışmada gayretli) olması beklenmektedir (Stevenson, 1991; Akt. Ekşi, 2003). Görüldüğü gibi küreselleşen dünya ülkelerinin sorunları da birbirine benzemektedir ve değerler öğretimi sadece ülkemizin sorunu değildir. Toplumlarının geleceğini düşünen ülkeler değerlerin öğretimine önem vermektedirler.

Berreth ve Berman (1997)'a göre okullarda güvenlik ve düzenin sadece problem çözme becerilerinin kazandırılmasıyla ya da metal detektörler, şiddet önleme programları ve benzeri tedbirlerle sağlanamayacağını, bunlara ek olarak özdisiplin ve empati becerisini içeren karakter gelişimi programlarının gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Güvenlik önlemleri alınarak insanlar kontrollü davranır mı, çevresine zarar vermekten kaçınır mı ve insanları ne kadar kontrol edebiliriz? Bu sorular çoğaltılabilir. Teknolojinin gelişmesiyle alınan güvenlik önlemleri artmaktadır. Bu durum suç oranını azaltabilir fakat tamamen çözemez. Değerleri yeterince davranışa dönüştürmeyen bireyler, güvenlik ağının dışında kaldığı an kurallara uymamaya başlayabilir. Her yeri güvenlik sistemleriyle donatmak kesin çözüm olmamaktadır. Suç oranlarının azalması, toplumsal kurallara uyulması cezalar veya güvenlik sistemleriyle değil, değerlerin aktarılmasıyla gerçekleşebilir (Akt. Ekşi, 2003). Toplumun oto kontrolünü düzenleyen değerler, bireyler tarafından içselleştirilirse, bir davranışa dönüştürülürse toplumdaki suç oranının azaldığı, toplumun refah seviyesinin yükseldiği görülebilir.

Değerler Öğretimi Nasıl Gerçekleştirilebilir?

Çok hızlı biçimde gelişen ve değişen dünya, sosyal hayatımızı da olumlu veya olumsuz biçimde etkilemektedir. 10-15 yıl önce inanılan, asla değişmez denilen inanç ve tutumlar bugün değişime uğramaktadır. Yaşanan bu değişim toplumun geneli tarafından olumsuz karşılanmaktadır ve “Değerlerimizi kaybediyoruz.”, “Eskiden böyle değildi. Büyüklere saygı vardı. Dürüst, samimi insanlar eskide kaldı.” gibi eskiye özlem dolu cümleler sarf edilmektedir. Toplumun geçmişe özlem duyma durumu öyle bir hâl almıştır ki toplum, 10-15 yıl önce eleştirdiği durumlara bile bugün özlem duyabilmektedir. Değerler öğretimi toplumun bu geçmişe özlem duyma durumundan faydalanmalı mıdır? Toplumun bu ilgi ve isteğini değerler öğretiminde kullanmalı mıdır? Bu sorular değerler öğretiminin alt yapısı oluşturulurken ciddi biçimde sorgulanmalı, toplum iyi analiz edilmeli ve değerler öğretiminin felsefi alt yapısı oluşturulmalıdır.

Çağımızda değer eğitime yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. ABD’de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin “amaçlı, gayretli ve olumlu” bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal, 2002:180). Diğer ülkelerde yapılan

değerler öğretimi çalışmaları kısmen ülkemizde de yapılmaktadır. Fakat öğretim programlarında değerler öğretimi ile ilgili amaçlara/kazanımlara/hedeflere çok yer verilememektedir. Değerler öğretiminde amaçların/kazanımların/hedeflerin açık ve net belirtilmesi gerekiyor ki değerler öğretimi sağlam temellere otursun. Güngör (1998:103)'e göre hedefler toplumların önemli grdđđ ve ulaşmak istediği sonuçlardır. Bu nedenle, bir toplumun hedefi neyse değeri de o olur. Bir toplum hangi hedefe gitmek istiyorsa ona uygun bir değer sistemi geliştirmeye çalışacaktır. Eğer hedefiniz kalkınma ise buna uygun değerler geliştirilir. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma ise farklı değerlere sahip olmak gereklidir.

“Okullarda hangi değerler verilmelidir?”, “Değerler, nasıl verilebilir?”, “Öğretim programları içerisinde değerler ne ölçüde yer almalıdır?”, “Öğretim programları değer odaklı mı olmalıdır?” gibi daha pek çok soru değerlerin öğretiminde cevaplanması gereken sorulardır. Değerler öğretimini verimli şekilde gerçekleştirebilmek için ciddi bir alt yapı çalışması gerekmektedir.

Değerler öğretimi çocuğun dünyaya gelmesiyle okula başlamasına kadar geçen dönemde ailede başlar. Okula gitmesiyle de hem okulda hem de ailede devam eder. Değerler öğretimi:

1. Ailede Değerler Öğretimi
2. Okulda Değerler Öğretimi

diye iki başlık altında ele alınabilir.

Ailede Değerler Öğretimi

Çocuğun çevresini oluşturan ailenin ocuk üzerindeki etkisi çok büyüktür. ocuk, ailede beslenir, korunur yani bütün ihtiyaçları ilk olarak ailede giderilir. İhtiyaçlarının karşılanması çocukta güven ve sevgi duygusunun gelişmesini sağlar. Yine aile içinde yaşantılar sonucu saygı, temizlik, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk gibi değerler çocuğa kazandırılır. Ancak günümüzde ailede değişimler gözlenmektedir. Artık günümüz ailelerinde anneler de çalışmaktadır. Ayrıca birçok çocuğun annesi, ocuk okuldan eve dndđđnde evde olmamaktadır ve parçalanmış ailelerin sayısı artmaktadır. Annenin alışması, babanın tüm gün evde olmaması, ailelerin parçalanması ailedeki iletişimi ve paylaşımı azaltmaktadır. Eğer değerler yaşamımızı temsil ediyor ve yönlendiriyorsa, yaşamımızda bir farklılık oluşturuyorsa çocuklarda değerlerin gelişimi ile ilgilenmek gerekir. Medya (televizyon, radyo, basın) aracılığıyla ocuk, sayısız şeyler görüp duymakta, her saat anlamsız, suç ve şiddet ağırlıklı olaylarla karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bunlar sonucunda neyin iyi ve kötü, neyin doğru ve yanlış olduğu hakkında, çocukların yaşamında bir karmaşa ortaya çıkmaktadır (Raths, Harmin ve Simon, 1966; Akt. İşcan, 2007). Çocuğun ana babadan alacağı ilk eğitim, gerek kendisi gerek toplum için oldukça önemlidir. Ana babadan ilk eğitimi alan birey sosyal olarak sorunsuz olur. Ana babadan ilk eğitimi alamayan birey ise sosyalleşmede sıkıntı yaşar. Günümüz dünyası hızla bayanları da çalışmaya

zorlamaktadır. Günün önemli bir vaktini ana babadan ayrı geçiren çocuk ya bakıcıların elinde veya kreşlerde büyümektedir. Çocuk gelişiminde ana babanın yerini bakıcılar veya kreşler asla tutamazlar. Annelerin de çalışmasını engellemek imkânsız hâle gelmeye başladığına göre topluma yeni katılan bireylere değerlerin bir şekilde öğretilmesi gerekir. Bunun için ilk yapılacak iş bakıcılara, kreş öğretmenlerine ve ana sınıfı öğretmenlerine değerler hakkında ciddi eğitim vermektir. Ayrıca ana baba eve geldiğinde çocukla geçireceği vakti verimli kullanmalı, çocuğu televizyon, bilgisayar başında bırakıp dinlenmeye çekilmemelidir.

Araştırmada aile boyutundan ziyade okulda özellikle de Türk Edebiyatı derslerinde kazandırılması gereken değerler öğretimi üzerinde durulmuştur.

Okulda Değerler Öğretimi

Çocuk 5 veya 5,5 yaşında okul hayatına başlar, böylelikle okulda bambaşka bir çevreyle karşılaşır. 18 yaşına kadar zamanının önemli bir kısmını zorunlu olarak okulda geçirir. İnsan hayatında bu süre oldukça uzundur. Okulların insanı sağlıklı biçimde topluma kazandırabilmesi için toplumsal dengeyi sağlayan değerlerin öğretimi iyi yapabilmeleri için bu uzun süreyi verimli biçimde değerlendirmesi gerekmektedir.

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmeleri için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması okulların kaçınılmaz temel hedefleri arasındadır. (Ekşi, 2003: 81). Bireyin vaktinin önemli bir bölümü okulda geçmektedir. Okul, her gün çok farklı olaylarla karşılaşan bireylere değerler öğretimi vererek çatışma durumlarını kontrol edebilir hâle gelebilir.

Değerler öğretimi sadece ülkemizde değil tüm dünyada tartışılan, üzerinde araştırmalar yapılan bir konudur. Değerler öğretimi ile ilgili Amerika'da yapılan bir araştırmanın sonuçları şöyledir:

Amerika'da 200 devlet okulu müdürü üzerinde yapılan bir araştırmada, müdürlerin %81'i okul müfredatına değerler eğitiminin dâhil edilmesinin gerektiğini söylerken, %99'u sorumluluğun, %97'si dürüstlüğün ve iyi vatandaşlığın okul müfredatında yer alması gereken önemli değerler olduğunu ifade etmişlerdir. 280 öğretmen üzerinde yapılan bir araştırmada da öğretmenlerin %75'inden fazlası, karakter inşasının millî eğitimin bir parçası olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir (Mathison, 1998; Akt. Ekşi, 2003).

Türk Edebiyatı Öğretiminde Değerler Öğretimi

Türk Edebiyatı Öğretim Programı (bundan böyle: TEDÖP)'nda edebiyatla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: "Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın insanlığın ilk dönemlerinden beri, her yerde ve zamanda varlığını sürdürmesi, bizlere onun insana özgü vazgeçilmez bir ihtiyacı karşıladığını düşündürmektedir. Edebiyatın bu özelliğini, insanın 'sanat yapma varlık şartı'na bağlayanların da olduğu bilinmektedir. Edebî eser, dille gerçekleşen güzel sanat ürünüdür. Özgünlüğü de tarihî ve kültürel olanla yakın ilişkisinden kaynaklanır. Edebî metin, sanat ve kültür etkinliklerinin iç içe girdiği bir alanda oluşur. Zaten dil, kültür alanının hem yapıcısı hem de ifade aracıdır. Bu durum edebiyat eğitimine, kültür ve sanat eğitimi arasında ayrı bir önem kazandırmaktadır (TEDÖP, 2005: 1)."

Edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar, insanın estetik zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder. Bunun için edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımından son derece önemlidir.

Edebiyat eğitimi kısaca, bu metinlerdeki sanat değerlerini sezmeyi, dilin metinde kazandığı anlamları kavramayı ve metni yorumlamayı sağlayacak becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu eğitimin ilk ve önemli basamağı lise yıllarındaki edebiyat dersleridir. Edebiyat derslerinde öğrencilere, her yönüyle bireysel, ulusal, evrensel değer, zevk ve anlayışın edebî metinlerde nasıl inceleneceği ve değerlendirileceği hususunda beceriler kazandırılmalı; sanata özgü yaşantının özellikleri hissettirilmelidir. Öğrencilerin; her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmaları sağlanmalıdır (TEDÖP, 2005: 1).

Ayrıca öğrencilere edebî metinler aracılığıyla estetik zevk kazandırmak hedeflenmiştir. Onların, tarihî akış içinde Türk kültürünü, düşüncesini ve zevkini metinlerde belirlemeleri; bunların edebî metinlerle nasıl ifade edildiklerini sezmeleri; mahallî ve yerli olandan evrensel olana açılacak bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmıştır (TEDÖP, 2005: 3).

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2005 yılında yayımladığı Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Genel Amaçlarında değerlerle ilgili şu maddelere yer verilmiştir:

"Ulusal ve evrensel değerlerin sanat eseri olan edebî metinlerde zenginleşerek varlıklarını nasıl sürdürdüklerini kavratmak (TEDÖP, 2005: 4)." (Madde: 4)

"Toplumsal hayatın ve her türlü bireysel değerlerin edebî metinlerde nasıl yansıdığını belirlemek (TEDÖP, 2005: 5)." (Madde: 6)

“Başta sanat metinleri olmak üzere her türlü metinde ulusal ve evrensel kültür, düşünce ve zevk öğelerini belirlemek; bunlar arasındaki ilişkiyi kavratmak (TEDÖP, 2005: 5).”
(Madde: 20)

Türk Edebiyatı Öğretim Programında değerlerin öğretilmesine yönelik amaçlar arasında bireysel, evrensel, kültürel değerlerin kazandırılması vurgulanmış fakat hangi değerlerin öğretiminin hangi sınıf düzeyinde yapılacağı açıkça belirtilmemiştir. Öğretmenlerin bu konuda açıkça aydınlatılmaması hangi değerlerin öğretimine daha çok önem verilmesi gerektiği konusunda çıkmaza girmelerine sebep olmaktadır. Bu durum Türk Edebiyatı Öğretim Programı amaçlarının uygulanmasında sıkıntılar yaratmaktadır. Program incelendiğinde şu iki sorunun cevabı alınamamaktadır:

1. Hangi değerlerin öğretimi yapılacaktır?
2. Hangi değerler, hangi sınıf düzeyinde verilecektir?

Türk Edebiyatı Öğretim Programının yapısı açıklanırken 11. ve 12.sınıf programlarının yapısında değerlerle ilgili şu ifadelerle rastlanmıştır:

On Birinci Sınıf:

“I. Ünite (Düşünce-Sosyal ve Siyasî Hayat-Edebiyat ilişkisi); ilk kısımda yer alan kazanım ve etkinlikler, Tanzimat sonrası gerçekleşmeye başlayan batılılaşma yönündeki değişimleri, halka ve ulusal değerlere yönelme gayretlerini ve bunların edebî eserlerde görünüşlerini kavratmak üzere hazırlanmıştır. Burada zihniyet değişikliğinin sebepleri de sezdirilmek istenmiştir (TEDÖP, 2005:10).”

“On ikinci sınıf edebiyat programının ilk ünitesinde 1918-2000 yılları arasında yaşanan önemli siyasî ve sosyal olaylar ve Atatürk ilke ve inkılâpları hatırlatıldı. Millî Edebiyat Dönemi’nde başlayan millî değerlerin, edebî eserlerde ele alınması ve işlenmesine devam edildiği hissettirildi (TEDÖP, 2005:13).”

Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Yapısında dokuzuncu ve onuncu sınıf kısmında değerlerle ilgili bulguya rastlanılmamıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu’nun 2005 yılında yayımladığı Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programında yer alan 9, 10, 11, 12. sınıf kazanımlarının hepsi incelenmiştir. İnceleme sonucunda değerlerle ilgili bulunan kazanımlar şunlardır:

9.Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I.ÜNİTE: GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT

3.Dilin İnsan ve Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi

“1. Kazanım: İnsanın, her türlü birikimini dil aracılığıyla sonraki kuşaklara aktardığını kavrar (TEDÖP, 2005: 29).

2. Kazanım: Aynı dili konuşan insan topluluklarının ortak kültür değerlerini paylaştıklarını sezer (TEDÖP, 2005: 29).”

10. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

II. ÜNİTE: DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

2. Sözlü Edebiyat

“4. Kazanım: Sözlü edebiyat ürünlerinin toplumun ortak değerleriyle ilişkisini belirler (TEDÖP, 2005: 64).”

III. ÜNİTE: İSLÂM UYGARLIğI ÇEVRESİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

1. XI.-XII. Yüzyıllarda İslâmiyet ve Türk Kültürü

“1. Kazanım: İslâmiyet’in kabulüyle Türklerin sosyal, siyasî ve kültürel hayatındaki değişimi açıklar (TEDÖP, 2005: 70).”

2. İslâmî Dönemde İlk Dil ve Edebiyat Ürünleri (XI.-XII. yy.)

“3.Kazanım: Metinlerde kültürel farklılaşmayı sezer farklılaşmayı sağlayan değerleri bulur (TEDÖP, 2005: 70).”

4. Kazanım: Metinlerde bu dönemde benimsenen yeni değerleri fark eder (TEDÖP, 2005: 71).”

III. ÜNİTE: İSLÂM UYGARLIğI ÇEVRESİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

4.XV.Yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı

a. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

2. Halk Şiiri

b. Olay evresinde Oluşan Edebî Metinler

1.Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

“5. Kazanım: Kişilerin temsil ettiği değer ve kavramları belirler (TEDÖP, 2005: 84).

11. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I. ÜNİTE: EDEBİYATLA DÜŞÜNCE, SOSYAL ve SİYASÎ HAYATIN İLİŞKİSİ

1. Edebiyat, Sosyal ve Siyasî Hayat İlişkisi

“5. Kazanım: Felsefede, sosyolojide ve psikolojide soyut olarak dile getirilen düşüncelerin edebî eserlerde insan yaşantısıyla birleşerek somutlaştığını sezer (TEDÖP, 2005: 91).”

2. Yenileşme Dönemi

“2. Kazanım: Tanzimat öncesi zihniyet ile Tanzimat sonrası zihniyeti ve kültür değerlerini karşılaştırır (TEDÖP, 2005: 92).”

II. ÜNİTE: TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATI (1860-1896)

3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

“6. Kazanım: Şiirde, tarih ve sosyal değerlerle ilişkili söz ve söz grupları olup olmadığını açıklar (TEDÖP, 2005: 98).”

4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

A. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

“9. Kazanım: Temanın sosyal hayatla ilişkisini belirler (TEDÖP, 2005: 101).”

10. Kazanım: Temanın aile hayatı çevresinde gelişmesinin nedenini açıklar (TEDÖP, 2005: 101).”

16. Kazanım: Metinde yerli ve mahallî olan öğeleri ayırır (TEDÖP, 2005: 101).”

IV. ÜNİTE: MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

2. Öğretici Metinler

“6. Kazanım: Halkın yaşama tarzından ve tarihten gelen değerlere önem verildiğini sezer (TEDÖP, 2005: 120).”

3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

“4. Kazanım: Mehmet Akif Ersoy’un şiiri ve manzumeleriyle halkın yaşama tarzı ve değerleri üzerinde durduğunu kavrar (TEDÖP, 2005: 121).”

4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

B. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

“8. Kazanım: Olay ve kişilerin sembolik değerleri varsa onları açıklar (TEDÖP, 2005: 130).”

12. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI (1923-....)

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Oluşumu

“5. Kazanım: Milleti oluşturan değerlerin farklı yönleriyle edebî metinlerde ele alındığını sezer (TEDÖP, 2005: 133).”

9.Kazanım: Millî kimlik ve millî değerler çevresinde oluşan edebiyatın Batı düşüncesindeki gelişmelere göre yeni görünümeler kazanarak varlığını sürdürdüğünü kavrar (TEDÖP, 2005: 134).”

III. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

1. Öz Şiir Anlayışını Sürdüren Şiir

“16. Kazanım: Şiirde yerli ve mahallî olan unsurları açıklar (TEDÖP, 2005: 137).”

3. Millî Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Şiir

“13. Kazanım: Millî duyarlılığa yer verilip verilmediğini tartışır. (TEDÖP, 2005: 141).”

15.Kazanım: Millî ve mahallî olanın modern çerçevede nasıl ifade edildiğini fark eder (TEDÖP, 2005: 141).”

IV. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN EDEBÎ METİNLER

2. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Tiyatro Metinleri)

“3.Kazanım: Kişilerin ahlâk ve sosyal davranış bakımlarından nasıl gruplandırılabileceğini belirler (TEDÖP, 2005: 159).

7.Kazanım: Sosyal problemleri sergileyen olay ve kişilere önem verildiğini sezer (TEDÖP, 2005: 160).

10.Kazanım: Olay ve kişilerin sembolik değerlerini bulur (TEDÖP, 2005: 160).”

Edebiyat programında verilen değerlerle ilgili kazanımların sayısı şöyledir:

9 Sınıfta	:	2 kazanım
10.Sınıfta	:	5 kazanım
11.Sınıfta	:	9 kazanım
12.Sınıfta	:	8 kazanım
Toplam	:	24 kazanım

Değerlerle ilgili kazanımların en azının 9.sınıfta olduğu görülmektedir. Değerlerin yoğunlaştığı kazanımlar ise 11. ve 12. sınıftadır. 11 ve 12. sınıflardaki kazanımların daha çok milli değerlere yönelik

oldukları görülmektedir. Programın evrensel ve bireysel değerlerle ilgili kazanımlara fazla yer vermediği görülmektedir.

Türk Edebiyatı Dersinde Değerler Öğretiminde Kullanılacak Yöntem ve Teknikler

Okul çağına geldiğinde Türk ve dünya klasikleri, yazılı edebî ürünler de Türk çocuğunun değerlerini oluşturur. Masallar, destanlar, ninniler, mâniler, halk hikâyeleri, çocuk oyunları, yazılı edebî eserler içinde değerleri barındırırken aynı zamanda bireyin değerleri kazanmasında büyük katkı sağlar.

Türk Edebiyatı derslerinde yapılacak uygulamaya dönük çalışmalar değerler öğretiminin kalıcılığını arttıracaktır. Uygulamaya dönük olarak drama, örnek olay, rol yapma çalışmaları verilebilir. Türk Edebiyatı ders kitaplarında yer alan metinler, içlerinde barındırdıkları değerler nedeniyle örnek olay yöntemine çok uygun düşmektedir. Ders kitaplarındaki metinler ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2004 yılında yayınlamış olduğu Yüz Temel Eser, değerlerin öğretimi açısından son derece yararlı olacaktır. Örnek olay yöntemiyle öğrencilere kazandırılacak değerleri içeren metinlerin ve Yüz Temel Eserin içinden tavsiye edilecek eserlerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir. Seviyesine uygun olmayan bir metnin, bir eserin öğrencilerin değer öğretimine katkı sağlamayacağı aşikârdır. Bu durum da metin ve eser seçiminin önemini arttırmaktadır.

Değerler, genellikle telkinle ya da yapılan hatalardan sonra bireyi uyarma yoluyla aktarılmaktadır. Ancak bu yolla verilen eğitimin başarıya ulaşmadığı görülmektedir. Değerleri yeni nesillere aktarmak için daha uygun yollar, daha uygun materyaller kullanmak gereklidir. Edebî eserler, eğitimimizdeki bu eksikliği dolduracak en önemli materyallerdir.

Değer ve normların aktarılmasında en etkili yollardan birisi gözlemdir. Ortaöğretim öğrencileri 14-19 yaş aralığındadır. Yani, gözlem yaparak kendilerine uygun gördükleri kişileri model almayı en üst seviyede gerçekleştiren yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Öğrenciler kendilerine uygun olan modeli gözlerler, gözlemledikleri kişinin davranışları ödüllendirildiğinde, o davranışları kendi davranışlarına uygulamaya başlarlar.

Model olarak (taklit yoluyla) öğrenme en etkili öğrenme biçimlerinden biridir. Çocuklar özellikle sosyal iletişim biçimini başlangıçta çevrelerindeki yetişkinleri model olarak öğrenirler. Ergenlik dönemine doğru ise yaşlılarını model alma önem kazanır. Sosyal ilişkilere önem veren, günlük rutin ihtiyaçların karşılanması dışında kendisini geliştirmeye fırsat yaratan, değişik aktiviteler ve uğraşlar içinde bulunan ailelerde çocukların da kendilerini geliştirmek yönünde istekli oldukları bilinmektedir. Ailelerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları çocukları tarafından da taklit edilmektedir. Örneğin tüm gece boyunca televizyon izlenen ailelerde ister istemez çocuklar da televizyona düşkün olmaktadır. Benzer şekilde düzenli günlük gazete okunan evlerde çocukların da gazete ve dergi

okumaya hevesli ve meraklı oldukları görülür. Belli bir yaşa gelmiş, işi, düzeni olan kişiilerin kendilerini geliştirmek, yeni bilgiler edinmeye hevesli olmak yönündeki tavırları çocuklarını da etkilemekte, bilgi kazanımının ve bu bilgileri hayata geçirmenin keyfini öğrenmelerini sağlamaktadır. Oysa günlük rutinlerin dışında hiçbir değişiklik yapmayan, var olan bilgi ve becerileriyle yetinmeye çalışan ana baba, çocukları için de var olanla yetinmek konusunda örnek oluşturdukları unutulmamalıdır (Atlı, 2002:123).

Türk Edebiyatı derslerinde gözlem yoluyla öğrencilerin model alabileceği, değerleri öğretici nitelikteki karakterlerin yer aldığı metinlerin seçilmesi, Ortaöğretim Yüz Temel Eser içerisinde yer alan eserlerin tavsiye edilmesi ortaöğretimde değer öğretimine katkı sağlayacaktır.

Türk Edebiyatı Dersi ğretim Programında değerler ğretimi ile ilgi yöntem ve teknikler ayrı biçimde verilmemiştir. Edebiyat ğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler arasından değerler ğretiminde kullanılabilecek olanları şunlardır :

“Edebiyat eğitiminin sınıfla sınırlanmadığı unutulmamalı, öğrencilerin kütüphaneler ve kültür merkezleri başta olmak üzere birçok kaynaktan yararlanılmasına imkn hazırlanmalıdır (TEDP, 2005: 16).” (Madde: 3)

“ğrencilerin okuma zevk ve alışkanlığı kazanabilmeleri için her dönemde seviyelerine uygun kitapları okumaları, incelemeleri ve arkadaşlarına tanıtmaları sağlanmalıdır (TEDP, 2005: 16).” (Madde: 5)

“MEB’in belirlediği listede yer alan kitaplar okunmalı, değerlendirilmelidir (TEDP, 2005: 16).” (Madde: 6)

“Edebî metin ve eserlerin kültür taşıyıcılık işlevi ve bu işlevlerinin ortaya çıkardıkları sonuçlar üzerinde yazılı ve sözlü çalışmalar yapılmalıdır (TEDP, 2005: 16).” (Madde: 10)

“Edebiyat, sanat ve kültürle ilgili hususlar metinlerden hareketle kavratılmalı, sanatıyla metin arasında ilişki kurulmalıdır (TEDP, 2005: 17).” (Madde: 15)

Türk Edebiyatı Dersi Programının “Ders Kitaplarının Hazırlanması ve Metin Seçimi” bölümünde, seçilecek metinlerde aranacak değerlerle ilgili özellikler şöyle belirlenmiştir:

“Seçilecek edebî metnin özellikleri, anlatım biçimi ve yapısı gözden uzak tutulmadan millî kültürümüze, ahlâk anlayışımıza, yasalarımıza, geleneklerimize, örf ve detlerimize, milletimizin bölünmez bütünlüğüne uygun olmasına zen gösterilmelidir (TEDP, 2005: 20).” (Madde: 3)

“Seçilecek metinler sınıf ve yaş seviyesine uygun olmalıdır (TEDP, 2005: 20). (Madde: 6)

Seçilen metinler öğrencileri iyiye, güzele, doğruya yöneltmeli; iyi alışkanlıklar kazandırmalıdır (TEDÖP, 2005: 20).” (Madde: 7)

“Sanat metinlerinin sanat değerleriyle; öğretici metinlerin de öğreticilik işlevleriyle dönemlerini en iyi temsil eden eserler arasından seçilmesine özen gösterilmelidir (TEDÖP, 2005: 21).” (Madde: 17)

Türk Edebiyatı Dersinde Değerler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Etkinlikler

Türk Edebiyatı dersinde değerler öğretimi için kullanılabilecek etkinliklere şunlar örnek verilebilir:

- Bazı değerleri içeren paragraflar, karşılıklarına da karışık biçimde değerlerin adları verilir. İlk aşamada eşleştirme kolaylıkla yapılırsa ikinci aşamada sadece paragraflar verilir değerlerin adları istenir.

- Değerlerin öğretimine uygun, hem eğlendiren hem öğreten yaratıcı drama etkinliklerine yer verilebilir. Örnek:

Duyarlılık: Asansörde ‘Lütfen Sigara İçmeyin’ yazısını görmesine rağmen kurala uymayan birinin ardından sigaradan nefret eden birinin asansörü kullanmak zorunda kalması durumunun canlandırılması istenir. Sonunda asansörde sigara içende hangi değer eksik olduğu vurgulanır.

Sevgi: Sevgiyle büyüyen bir çocuğun yaşam profili ile sevgisiz büyüyen bir çocuğun yaşam profili canlandırılır.

- Değerler konusunda tartışma yöntemi kullanılabilir. Örnek olaylar verilerek öğrenciler değerler üzerinde konuşturulur.

- Öğrencilerden değerlerin birini içeren -imkânlar ölçüsünde- kısa bir film çekmeleri istenir.

- Öğrencilere bazı değerleri içeren videolar izlettirilir. Bu videolarda geçen değerle ilgili yazılar yazdırılır.

- Değerlerle ilgili şiir yazdırılıp bestelenmesi istenir.

- Değerler üzerine okul gazetesinde yayımlanacak hikâye yarışması, şiir yarışması düzenlenir. Hazırlanan hikâyelerden, şiirlerden uygun olanları okul gazetesinin değerler sayfasında veya değerler köşesinde sunulur.

- Türk Edebiyatı dersi öğretmeni “Yüz Temel Eser”den, öğrencinin seviyesine uygun ve kazandırmak istediği değeri barındıran bir kitabı tavsiye eder. Bu kitabı okuması için öğrencilere yeterli süre verir. Süre sonunda kitapta geçen olay, durum vs. üzerinde tartışma yaptırılabilir, sorularla metinde verilmek istenen değere dikkat çekilebilir (Şen, 2007: 58).

- “Yüz Temel Eser”den bölümler okutulur. Bu bölümlerde hangi değerlerin vurgulandığı öğrenciye buldurulur (Şen, 2007: 58)

Sonuç

Bir toplumu ayakta tutan ve refah seviyesini üst noktalara taşıyan unsurların başında değerler gelmektedir. Sanatta, ekonomide, sporda, bilimde, siyasette başarılı olunabilmesi için değerleri benimsemiş, davranışa dönüştürmüş bireylere ihtiyaç vardır. Bu tür bireyleri yetiştirebilmek de doğaldır ki eğitim sisteminin işidir. Hayatının önemli bir dönemini okulda harcayan bireyin okulda geçirdiği süre değerlerin kazandırılması açısından büyük bir fırsattır. Bu fırsatın kaçırılmaması için değerlerin öğretimi açısından müfredatın ve öğretim programının gözden geçirilmesi veya yeniden oluşturulması gerekmektedir.

Edebiyatın estetik zevkin yanı sıra değerleri de içerisinde barındırdığı görülür. Türk Edebiyatı dersleri bu açıdan değerler öğretiminin bireye kazandırılabilmesi için çok etkili olabilir. Ancak Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programına bakıldığında:

- 1.Değerlerle ilgili kazanımların yetersizliği ve açık olmadığı,
- 2.Değerlerin sınıf düzeyinde sınıflandırılmadığı, hangi sınıfta hangi değer öğretiminin yapılacağı belli olmadığı görülmektedir.

Söz konusu bu durumun düzeltilmesi gerekmektedir. Düzeltilebilmesi için,

1. Değerler, öğretim programlarına ayrıntılı biçimde girmelidir. Değerler açık biçimde ifade edilmelidir.

2. Değerler, sınıf düzeyinde sınıflandırılmalıdır. Hangi değer ne zaman verileceği planlanmalı ve 9, 10, 11, 12. sınıfta kazandırılacak değerler ayrıntılı biçimde belirlenmelidir. Bu değerler belirlenirken bireyin gelişim özelliklerine dikkate alınmalıdır. Şüphesiz ki 9. sınıfa giden on dört yaşındaki bir bireyle 12. sınıfa giden on sekiz yaşındaki bireyin dünyayı algılayışı ve ihtiyaç duyacağı değerler aynı değildir. Ayrıca değerlerin kazandırılmasında farklı yöntem ve teknikler uygulanarak bireylerin değerler öğretimine olan ilgileri ve istekleri artırılmalıdır.

Kaynaklar

Atlı, G. (2002). *Aile ve çocuk eğitimi üzerine sohbetler*. İstanbul: Etüt Yayınları.

Atatürk, M.K. (1934). *Nutuk*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Aydın, A. (2000). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Aydın, M, Z. (2003). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Çakıcı, E. (2010). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eserdeki yerel romanlar aracılığıyla edebiyat öğretiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Dılmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Dılmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 79-96.
- Ertan, Ö. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 217-239.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hökelekli, H. (1998). *Çocukta ahlak gelişimi ve eğitimi, çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kıncal, R. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Mikro Yayınları.
- MEB. (2005). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9., 10., 11., 12., Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özden, Y. (1998). *Eğitimde dönüşüm, eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şen Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tekin, T. (2008). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uyar Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.